

gepresenteerde thema's naast verrassende inzichten genoeg leesplezier biedt, niet in de laatste plaats omdat alle auteurs hun pen vlot hebben weten te hanteren.

Hans Mol

Jos van Bourgon diën, et al., *De Lisserpoelpolder 1624-2024. 400 Jaar geschiedenis en verandering* (Lisse: Cultuur-Historische Vereniging "Oud Lisse", 2024). 263 pp. ISBN 9789090386799.

DOI: 10.52024/rycooj05

In 2024 was het 400 jaar geleden dat de meren ten zuiden van Lisse, op de grens met Sassenheim, werden drooggemaakt en de Lisserpoelpolder ontstond. De Cultuur-Historische Vereniging "Oud Lisse" wijdde er een gedenkboek aan onder de titel *De Lisserpoelpolder 1624-2024. 400 Jaar geschiedenis en verandering*. Met de publicatie van dit boek schaaft de vereniging zich in een traditie. De afgelopen jaren verschenen diverse boeken over 400 jaar droogmaking van Hollandse meren, zoals de Beemster (2012), de Purmer (2022) en het in Rijnland gelegen Zoetermeersche Meer (2014).

Na een inleidend hoofdstuk volgt in hoofdstuk 2 de geschiedenis van het landschap vanaf het begin van het Holoceen. In deze periode ontstond een aaneengesloten strandwal langs de kust en vormde zich hierachter een uitgebreid veengebied. Vanaf de tiende eeuw werd dit veengebied systematisch ontgonnen. Door de ontwatering en de daarmee gepaard gaande oxidatie klonk het veen in en vormden zich hier en daar natuurlijke veenmeren, zoals ook de poelen bij Lisse en Sassenheim, twee dorpen die op de strandwal tot ontwikkeling kwamen. Het derde hoofdstuk geeft een inkijkje in de ontwikkeling van de bevolking van het dorp Lisse en in het bestuur en de rechtspraak.

De hoofdstukken 4 en 5 gaan in op de droogmaking van de poelen bij Lisse in de periode 1622-1624. Deze waren al in 1621 door de stad Leiden aan de kerkmeesters van de drie Leidse hoofdkerken (Pieterskerk, Hooglandse Kerk en Onze-Lieve-Vrouwekerk) in eigendom gegeven. De kerken verkeerden financieel in zwaar weer. De bedoeling was dat het omzetten van de meren in 'bequaem lant' zoveel inkomsten zou genereren dat het onderhoud van de kerken kon worden bekostigd en de stad niet steeds financieel behoefde bij te springen. Het

investeren in droogmakerijen was in deze periode een aantrekkelijke geldbelegging voor rijke stedelingen. De auteurs concluderen echter na bestudering van de financiële administratie van zowel de droogmakerij als de Leidse kerken dat de droogmaking de financiële situatie van de kerken niet heeft verbeterd. De kost gaat namelijk altijd voor de baat uit, en de baat bleef achterwege.

In hoofdstuk 5 wordt aandacht besteed aan de diverse dijkdoorbraken waarmee de droogmakerij te kampen kreeg. De eerste doorbraak vond al plaats in 1625, toen de polder nauwelijks tot stand was gekomen. Maar ook in 1675, 1726 en 1804 waren er grote doorbraken waardoor de polder geheel inundeerde. Bij de doorbraak van januari 1726 vermoedden de auteurs een verband met de overstromingen in het rivierengebied. De bronnen geven een andere verklaring. In het archief van het hoogheemraadschap van Rijnland bevindt zich een beschikking van de Staten van Holland en West-Friesland van 14 augustus 1726 op een verzoekschrift van de kerkmeesters en de andere directeuren van de droogmakerij om de verpondingen (een gewestelijke belasting) te mogen gebruiken voor het herstellen van de weggespoelde dijk. De oorzaak van de doorbraak werd toegeschreven aan het zeer hoge binnenwater in Rijnland, 'veroorzaekt voor een groot gedeelte, dat de twee sluisen ter halfwegen de sparendamsche dijk wierden vermaekt, en geen waeterloosing hadden, en door de sterke noord-ooste wind (...)'. Bij een normale waterlozing via de sluizen bij Halfweg zou de dijk van de Lisserpoelpolder het in 1726 waarschijnlijk hebben gehouden.

Het volgende hoofdstuk focust op de eerste eigenaren van de polder: de stedelingen die door de aankoop van een kavel aantoonde dat ze bereid waren te investeren in dit droogmakingsproject. Hoofdstuk 7 gaat vervolgens in op de historie van de oudste gebouwen in de polder, zoals boerderij Poeleway en de buitenplaats Uitermeer van Petrus Scriverius. Ook geeft dit hoofdstuk aandacht aan de zich wijzigende sociale verhoudingen in de polder, als in de achttiende eeuw de stedelijke elite als grondbezitter verdwijnt en diens plaats wordt ingenomen door boeren uit de regio. Hoofdstuk 8 is gewijd aan de woningbouw in de polder vanaf 1950. In het noorden van de polder en in de Rooversbroekpolder kwamen de woonwijken Poelpolder-Noord en Poelpolder-Zuid tot stand en is er op dit moment een nieuwe uitbreiding op handen onder de naam Geestwater. Het boek sluit af met hoofdstuk 9, waarin de auteurs een wandeling over de ringdijk maken op zoek naar oude sporen in het landschap.

Met deze verzorgde uitgave heeft de historische vereniging een mooi boek over de Lisserpoelpolder het licht doen zien. Zeven auteurs

hebben eraan bijgedragen. Niet duidelijk is welke auteur voor welk hoofdstuk verantwoordelijk is. Het grote aantal auteurs is er wellicht mede de oorzaak van dat hier en daar wat overlap in de teksten zit. Zo wordt op diverse plaatsen aandacht besteed aan (het lot van) de oudste gebouwen in de polder en hun bewoners. Soms ontbreekt een bronvermelding, waardoor onduidelijk blijft waar bepaalde teksten op gebaseerd zijn. Ook de redactie van de voetnoten had beter gekund. Er wordt bijvoorbeeld in diverse bewoordingen verwezen naar het archief van de Lisserpoelpolder. Soms is zelfs verwezen naar een voorloper van de huidige archieftoegang, dus naar inventarisnummers die niet meer bestaan. Een literatuuropgave aan het einde had niet misstaan.

Inhoudelijk ontbreekt in het boek het perspectief van het bestuur van de polder. In de hoofdstukken over de droogmaking is wel aandacht voor de vorming van een 'directie', maar hoe het polderbestuur daarna gefunctioneerd heeft tot aan de opheffing van de polder in 1978 blijft onderbelicht. Uit het polderarchief blijkt bijvoorbeeld dat er wrijving ontstond tussen polder en gemeente naar aanleiding van de aanleg van de woonwijk Poelpolder-Noord. En in 1974 vierde het polderbestuur het 350-jarig bestaan van de polder. Er werd geen boek uitgegeven, maar een 'gezellig avondje' met een 'goed stuk muziek' kon er in die tijd wel af. Dit alles laat onverlet dat er een mooi vormgegeven en rijk geïllustreerd boek ligt dat vooral historisch geïnteresseerden in de regio met genoeg zullen lezen.

Gert Koese, Hoogheemraadschap van Rijnland

Ruud Paesie, *Dragend bestaan. Amsterdamse korendragers in historisch perspectief, ca. 1525–ca. 1940* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2023). 554 pp. ISBN 9789464550559.

DOI: 10.52024/vs5rd667

In *Dragend bestaan* werpt Ruud Paesie zich op de complexe geschiedenis van de Amsterdamse korendragers, een transportgilde dat van de zestiende tot de twintigste eeuw actief was in de graanoverslag in de Amsterdamse haven. De studie is niet enkel een minutieuze reconstructie van de organisatie en sociale samenstelling van deze beroepsgroep, maar ook een ambitieus pleidooi voor de continuïteit van corporatieve structuren over een periode van ruim vier eeuwen.